

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/42273,IX-edycja-akcji-spolecznej-Zapal-znicz-pamieci-22-pazdziernika-2017.html>
17.05.2024, 21:21

IX edycja akcji społecznej „Zapal znicz pamięci” - 22 października 2017

Znicze pamięci zapłonęły po raz dziewiąty

Przy naszej rodzinnej
 orle, ofiarowaja się
 Marysiu
 Marysia
 1935.
 CARTE

Konzentrationslager Mauthausen
 Österreich

Meine Anschrift:
 Name: Mariankowski Marian
 geboren am: 7.8.1910
 Block 15 Stube B

folgende Anordnungen sind beim
 1) Jeder Schutzhaftgefangene darf im
 Monat zwei Briefe oder zwei Karten
 von seinen Angehörigen empfangen
 und so sie abgeben. Die Briefe in
 die Gefangenen müssen gelblich
 mit 11 blaue gestrichelt sein und die
 Briefe nur 15 Zeilen auf einer Seite
 haben. Gestrichelt ist für ein Brief
 ein vertikales Gitter. Briefe ohne
 gestrichelt sind, so diese
 Besondere nur für Briefmarken (10 Pf.)
 bargelegt werden. Alle andere ist
 verboten und unterliegt der Beschlag
 nahme. Postkarten haben 12 Zeilen.
 Lichtbilder dürfen ein Postkarten nicht
 verwendet werden.

2) Gefangenen sind gestattet,
 auch in diese ganze Name und Vor-
 name, Geburtsdatum, Matrikelnummer
 und Stube eintragen.

3) Gefangene sind gestattet, einen
 oder nur durch die Fürsorge des K.L.
 Mauthausen bestellt werden.

4) Passive dürfen nicht gestattet wer-
 den, da die Gefangenen in Lager
 eine Kartei führen.

5) Entlassungsgesuche aus der Schutz-
 haft sind grundsätzlich nicht gestattet.
 6) Besondere und Besuche von
 Gefangenen in Konzentrationslager
 sind grundsätzlich nicht gestattet.
 Alle Post, die diesen Anordnungen
 nicht entspricht, wird verworfen.
 Der Lagerkommandant

Mauthausen, den 22.7.1940

Meine liebe Marie
 mit Kinder
 Brief mit Foto erhalten

sind jetzt so von Frau mich, das
 Du mit der Maria sind Beate
 bist. Lauke allen den die
 in der H. Kuzmaricki sind
 der Lonia. Ich möchte sehr
 gerne die jüngste Tochter sehen

Konzentrationslager Mauthausen
 Österreich

Meine Anschrift:
 Name: Mariankowski Marian
 geboren am: 7.8.10
 Block 15 Stube B

folgende Anordnungen sind beim
 1) Jeder Schutzhaftgefangene darf im
 Monat zwei Briefe oder zwei Karten
 von seinen Angehörigen empfangen
 und so sie abgeben. Die Briefe in
 die Gefangenen müssen gelblich
 mit 11 blaue gestrichelt sein und die
 Briefe nur 15 Zeilen auf einer Seite
 haben. Gestrichelt ist für ein Brief
 ein vertikales Gitter. Briefe ohne
 gestrichelt sind, so diese
 Besondere nur für Briefmarken (10 Pf.)
 bargelegt werden. Alle andere ist
 verboten und unterliegt der Beschlag
 nahme. Postkarten haben 12 Zeilen.
 Lichtbilder dürfen ein Postkarten nicht
 verwendet werden.

2) Gefangenen sind gestattet,
 auch in diese ganze Name und Vor-
 name, Geburtsdatum, Matrikelnummer
 und Stube eintragen.

3) Gefangene sind gestattet, einen
 oder nur durch die Fürsorge des K.L.
 Mauthausen bestellt werden.

4) Passive dürfen nicht gestattet wer-
 den, da die Gefangenen in Lager
 eine Kartei führen.

5) Entlassungsgesuche aus der Schutz-
 haft sind grundsätzlich nicht gestattet.
 6) Besondere und Besuche von
 Gefangenen in Konzentrationslager
 sind grundsätzlich nicht gestattet.
 Alle Post, die diesen Anordnungen
 nicht entspricht, wird verworfen.
 Der Lagerkommandant

Mauthausen, den 22.8.40

Guson
 Meiner liebe Marysia
 und Kindern u. Eltern.
 Ich kenne storn.

15 Brief habe ich erhalten

und schönen Dank. Es bangt mir
 über Los. Bitte schreibt ich nicht mehr
 werde nicht schreiben. O. der Mutter

Konzentrationslager Mauthausen
 Österreich

Meine Anschrift:
 Name: Mariankowski Marian
 geboren am: 7.8.10
 Block 15 Stube B

folgende Anordnungen sind beim
 1) Jeder Schutzhaftgefangene darf im
 Monat zwei Briefe oder zwei Karten
 von seinen Angehörigen empfangen
 und so sie abgeben. Die Briefe in
 die Gefangenen müssen gelblich
 mit 11 blaue gestrichelt sein und die
 Briefe nur 15 Zeilen auf einer Seite
 haben. Gestrichelt ist für ein Brief
 ein vertikales Gitter. Briefe ohne
 gestrichelt sind, so diese
 Besondere nur für Briefmarken (10 Pf.)
 bargelegt werden. Alle andere ist
 verboten und unterliegt der Beschlag
 nahme. Postkarten haben 12 Zeilen.
 Lichtbilder dürfen ein Postkarten nicht
 verwendet werden.

2) Gefangenen sind gestattet,
 auch in diese ganze Name und Vor-
 name, Geburtsdatum, Matrikelnummer
 und Stube eintragen.

3) Gefangene sind gestattet, einen
 oder nur durch die Fürsorge des K.L.
 Mauthausen bestellt werden.

4) Passive dürfen nicht gestattet wer-
 den, da die Gefangenen in Lager
 eine Kartei führen.

5) Entlassungsgesuche aus der Schutz-
 haft sind grundsätzlich nicht gestattet.
 6) Besondere und Besuche von
 Gefangenen in Konzentrationslager
 sind grundsätzlich nicht gestattet.
 Alle Post, die diesen Anordnungen
 nicht entspricht, wird verworfen.
 Der Lagerkommandant

Mauthausen, den 22.8.40

Guson
 Meiner liebe Marysia
 und Kindern u. Eltern.
 Ich kenne storn.

15 Brief habe ich erhalten

und schönen Dank. Es bangt mir
 über Los. Bitte schreibt ich nicht mehr
 werde nicht schreiben. O. der Mutter

„Łatwo jest osądzać dobro i zło z wygodnego fotela we własnym domu. W obozie ludzie zostali odarci z godności osobistej, pozbawieni wszelkich praw i zredukowani do bezmyślnych numerów. W tych anormalnych warunkach, trudno jest odróżnić sprawiedliwość od niegodziwości.” [Wiktor Kielich, *Schodami śmierci*, Warszawa 2011]

Od pierwszego dnia agresji niemieckiej w 1939 roku terror i egzekucje były codziennym doświadczeniem Polaków w Wielkopolsce, na Pomorzu, Kujawach, Śląsku i ziemi łódzkiej. Niemcy wprowadzili tu znacznie większe represje niż na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Tylko do końca 1939 roku na Kresach zachodnich Rzeczypospolitej zamordowali 40 tysięcy osób, przedstawicieli polskich elit, a głód, terror i eksterminacja stały się przez kolejne lata codziennym doświadczeniem mieszkańców tych ziem. W tym roku przypominamy obozy koncentracyjne m.in. KL Mauthausen-Gusen, KL Stutthof, KL Auschwitz, w których w ramach „akcji prewencyjnej” w latach 1939-1940 osadzono przedstawicieli polskiej inteligencji, a tysiące z nich straciło w nich życie.

„Zapal znicz pamięci” to wspólna akcja pięciu radiowych rozgłośni regionalnych i pionów edukacyjnych IPN.

Partnerem akcji jest portal dzieje.pl.

Akcja objęta jest Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy.

PREZYDENT.PL

W Poznaniu zaprosiliśmy do wspólnego zapalenia Zniczy Pamięci w Muzeum Martyrologii Wielkopolan Forcie VII - Wielkopolskim Muzeum Niepodległości w Poznaniu.

**Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości**

Podczas spotkania Dominika Pawlikowska, wnuczka Mariana Wiewiórkowskiego – tegorocznego bohatera akcji „Zapal znicz pamięci” z Wielkopolski, wspominała dziadka zamordowanego w obozie koncentracyjnym w Gusen. Następnie dr Agnieszka Łuczak (OBEN IPN Poznań) i Elżbieta Rybarska (Stowarzyszenie Rodzin Polskich Ofiar Obozów Koncentracyjnych) w wystąpieniu „Pamięć o zbrodniach niemieckich” podsumowały wyjazd edukacyjny do Austrii „Hartheim. Zapal znicz pamięci 2017”. Na koniec Grzegorz Kucharczyk z Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości opowiedział o Forcie VII w Poznaniu jako o miejscu zagłady polskiej inteligencji. Krótkie filmy z wystąpień dostępne są na naszym [profilu facebookowym](#). Spotkanie zakończyło się wspólnym zapaleniem Zniczy Pamięci.

Bohaterowie tegorocznej akcji „Zapal znicz pamięci”

Poznań: Marian Wiewiórkowski (1910–1941)

Już jako uczeń Szkoły Handlowej w Kaliszu i w latach późniejszych był członkiem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” – polskiej organizacji łączącej cele

niepodległościowe z działalnością sportową i wychowawczą. Od 1937 r. naczelnik poczty w Opatówku koło Kalisza, działacz „Związku Strzeleckiego”. Ożenił się z Marianną Semperską, miał dwoje dzieci. Po wkroczeniu Niemców na ziemie polskie 1 września 1939 r. znalazł się na liście osób, które w okresie międzywojennym bardzo aktywnie działały w licznych organizacjach społecznych i kulturalnych oraz organizowały akcje na rzecz wzmocnienia obronności kraju. Adnotacja o nim brzmiała: „Marian Wiewiórkowski – urzędnik – choć politycznie nie jest aktywny, był członkiem ówczesnej partii rządowej. Przez swój udział w tajnych zebraniach polskiej ludności musi być uznany za politycznie podejrzanego i niebezpiecznego”. Aresztowany 15 kwietnia 1940 r. wraz ze swoim stryjecznym bratem Aleksandrem Wiewiórkowskim i szwagrem Zygmuntem Gadzinowskim. Osadzony w KL Dachau, następnie w KL Gusen, gdzie nadano mu numer 4769. Obóz koncentracyjny Gusen powstał w grudniu 1939 r. jako filia położonego kilka kilometrów dalej obozu KL Mauthausen. Na budowę obozu w okolicach Mauthausen i Gusen zdecydowano się ze względu na pobliskie kamieniołomy granitu. W początkowym okresie jego istnienia więźniowie musieli pracować w kamieniołomach. Później w coraz większym stopniu zmuszani byli do pracy w przemyśle zbrojeniowym. Do samego tylko podoboju Gusen deportowano około 71 tysięcy ludzi z całej Europy. Około 36 tysięcy zostało tam zamordowanych. Największymi grupami narodowościowymi w obozie byli Polacy i obywatele Związku Sowieckiego. Marian Wiewiórkowski był jedną z ofiar zamęczoną w kamieniołomach – zginął 6 kwietnia 1941 roku.

Gdańsk: bł. ks. Franciszek Rogaczewski (1892–1940)

Działacz polski w Wolnym Mieście Gdańsku. Członek zarządu i wiceprezes Macierzy Szkolnej. Proboszcz w parafii pw. Chrystusa Króla w Gdańsku – jednego z najważniejszych ośrodków życia religijnego i społecznego gdańskiej Polonii. Kapelan kolejarzy i pracowników Poczty Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku. Aresztowany 1 września 1939 r. Rozstrzelany 11 stycznia 1940 r. w niemieckim obozie koncentracyjnym Stutthof.

Bydgoszcz: Józef Bednarz (1879–1939) – „Pomorski Korczak”

Specjalizował się w psychiatrii klinicznej i sądowej. Leczył osoby psychicznie chore, pracował w szpitalach w Tworkach i Kulparkowie. W 1932 r. został dyrektorem Zakładu Psychiatrycznego w Świeciu (jednego z najstarszych w Polsce). Po zajęciu Świecia przez Niemców w dniu 3 września 1939 r. nastąpił dramatyczny okres dla dyrektora i pacjentów szpitala. Dr Bednarz odmówił opuszczenia chorych. Sam będąc pod kontrolą Niemców, starał się uratować jak największą liczbę pacjentów. Został osadzony w areszcie domowym, z którego przy pomocy przyjaciół mógł uciec, ale ponownie tego nie uczynił. Dr Bednarz został wywieziony w jednym z transportów i zamordowany wraz ze swoimi pacjentami najprawdopodobniej w Mniszku w październiku 1939 r. w ramach tzw. „śmierci z łaski”, czyli dekretu Hitlera o likwidacji umysłowo chorych w Rzeszy i terenach zdobywanych przez Wehrmacht. Był jednym z pierwszych polskich psychiatrów zamordowanych przez Niemców w 1939 r.

Łódź: Władysław Krzemiński (1901–1939)

Od urodzenia związany z Łodzią. W marcu 1919 r. zatrudniony jako urzędnik w łódzkim magistracie. Od 1920 r. w szeregach Wojska Polskiego, walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Po demobilizacji powraca do pracy w administracji miejskiej i zajmuje się sprawami finansowymi oraz podatkowymi. W 1930 r. mianowany etatowym urzędnikiem Wydziału Podatkowego Zarządu Miasta Łodzi na stanowisku sekwestora. Od 1927 r. sekretarz I. Gniazda Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łodzi i delegat do władz regionalnych organizacji. W 1930 r. poślubił Janinę Wojciechowską i dwa lata później małżonkowie przeprowadzili się do nowoczesnego osiedla im. Montwiłła Mireckiego na Polesiu Konstantynowskim w Łodzi. Do wybuchu wojny wychowywali dwójkę dzieci: Annę (po mężu Cieślak) i Tadeusza. Zatrzymanie Krzemińskiego nastąpiło 8 lub 9 listopada 1939 r. w pracy i dokonali tego funkcjonariusze gestapo, którzy początkowo przewieźli go do swojej siedziby w pożydowskiej szkole przy al. Anstadta 7. Stamtąd prawdopodobnie trafił do nowo powstałego obozu przejściowego w fabryce Michała Glazera na Radogoszczu przy ul. Krakowskiej 55 (ob. ul. Liściasta 17) w Łodzi. Stąd 12 listopada 1939 r. został wywieziony na miejsce straceń na poligonie wojskowym Łódź-Brus. Wiosną 2008 r. podczas prac archeologicznych na byłym poligonie wojskowym Łódź-Brus natrafiono na szczątki ofiar Intelligenzaktion i w jednym z dołów ekshumowano czterdzieści szkieletów męskich, z których zidentyfikowano jedynie pięć osób. Wśród nich były szczątki Krzemińskiego, którego syn zidentyfikował po obrączce z inicjałami J.K. 10/VIII 1930 r. Przy szkielecie znaleziono również skórzany portfel z herbem Łodzi i inicjałami K.W.

Katowice: Nikodem Jan Renc (1888–1939)

Pochodził z górnośląskiej rodziny osiadłej z powodów ekonomicznych na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. Wraz z żoną Jadwigą (z domu Ferda) aktywny organizator polskich struktur powstańczych, uczestnik II i III powstania śląskiego. W 1920 r. uczestnik walk obronnych w Królewskiej Hucie. Po 1922 r. osiadł wraz z rodziną w Katowicach. Z zawodu górnik, w okresie międzywojennym dzierżawca „Restauracji Dworcowej” w Katowicach i właściciel firmy transportowej. Wieloletni radny miasta Katowice, ławnik sądowy i prezes terenowej grupy „Karbowa” Związku Powstańców Śląskich w Katowicach. W ostatnich dniach sierpnia 1939 r. był odpowiedzialny za tworzenie i uzbrojenie paramilitarnych oddziałów samoobrony powstańczej, tworzonej w celu obrony miasta Katowice, dowódca oddziału powstańczego wysłanego w rejon Parku Kościuszki. Zadenuncjowany jako powstaniec i uczestnik organizowanej obrony, aresztowany 4 września wraz z synem Józefem (ur. 1914 r.) przez freikorzystów w swoim mieszkaniu. Rozstrzelany 4 września wraz z synem, kilkoma działaczami polskimi i uczestnikami obrony Katowic w podwórzu restauracji popularnie zwanej „Sacherką” przy ul. Zamkowej (siedziba tymczasowa Freikorpsu) w Katowicach. Łącznie rozstrzelano w tym dniu około 80 osób. Według świadków pochowany na cmentarzu w Panewnikach.

Teksty merytoryczne i wybór źródeł:

dr Agnieszka Łuczak, Ewelina Małachowska, Artur Ossowski, Daniel Sieczkowski, Mirosław Sprenger

Osoby koordynujące tegoroczną akcją:

Koordynator ogólnopolski:

Dr Agnieszka Łuczak, agnieszka.luczak@ipn.gov.pl

tel. (61) 8356 955

tel. kom. 604 066 658

Poznań: Agnieszka Kołodziejka, agnieszka.kolodziejka@ipn.gov.pl, tel. (61) 835 69 53

Gdańsk: Daniel Sieczkowski daniel.sieczkowski@ipn.gov.pl, tel. (58) 669 05 36

Bydgoszcz: Mirosław Sprenger, miroslaw.sprenger@ipn.gov.pl, tel. (52) 321 55 27

Katowice: Ewelina Małachowska, ewelina.malachowska@ipn.gov.pl, tel. (32) 207 03 14

Łódź: Artur Ossowski, artur.ossowski@ipn.gov.pl, (42) 616 27 18

PLIKI DO POBRANIA

[Ulotka promująca akcję \(pdf, 3.09 MB\) 17.10.2017 14:33](#)

[Lista miejsc kaźni - województwo wielkopolskie \(pdf, 62.71 KB\) 13.10.2017 13:18](#)

[Lista miejsc kaźni - województwo kujawsko-pomorskie \(pdf, 63.51 KB\) 13.10.2017 13:18](#)

[Lista miejsc kaźni - województwo łódzkie \(pdf, 193.66 KB\) 13.10.2017 13:18](#)

[Lista miejsc kaźni - województwo śląskie \(pdf, 190.76 KB\) 13.10.2017 13:18](#)